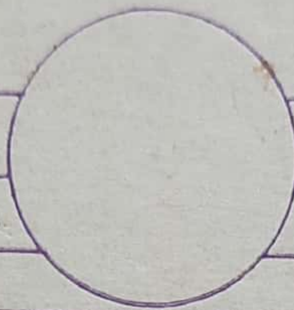
সমুদ্র

MANI

तयूजू (ख्वःमूःचु)

१०९७

नेपाल सम्वंत १०६६ सिल्ला फागुण ७

सम्पादक

नारद बज्राचार्य

ब्यवस्थापक

जि. बि. जोशी

कन्हैयाकुमार सायूमि

पिकाकः

मी मी थ्वः

स्वापू – कालिमाति

५/६० येँ

दुजः

रामशरण सायूमि

मंगल सायूमि

राजेन्द्रलाल महाजु

बुद्ध ज्यापु

नू – १।५०

श्री ५ त्रिभुबन जयन्ति

व

राष्ट्रिय प्रजातन्त्र दिवस

फागुण ७ या

म हा न ल स ता य्

सकल नेपामि पिन्त दुनुगलं निसे

भिंतुना

रत्नफीड इण्डष्ट्रिज

बालाजु औद्योगिक क्षेत्र

काठमाडौं

-नारद वज्राचार्य

जिं छन्त मतिना याना

जरूल
जिं छन्त मतिनायाना
यक्को यक्को मतिना

ध्व नुगलय्
छ प्रति जिगु माया दासि वइ च्वंगु दु।
भ भः न्हुया वइ च्वंगु दु।

खः,
जिं छन्त
यक्को यक्को मतिनायाना
तर
मतिना केवल- चुरोथया मखु
त्वने धुनेवं वान्छोय्‌गु
मतिना केबल-चुरोथया मखु
म्हुतुया सवाःलिसे हिलेगु।

जिगु मतिना
जि छन्त यानागु मतिना
नुगः निसें दाइव:गु
छगू बिश्वासं जाःगु
छगू सत्यं भयूग्यूगु
मतिना खः।

खः
जि स्यू
छन्त मतिना याइपिं
मेपिं नं यक्व दु
ध्व सीक सीक नं
छं न्यनी- छन्त छायू जिं मतिना याना च्वना ?

खः
जिं स्यू
छन्त थ: याना कायूगु
जिगु म्हगस पूवंकेत
यक्को कँ न्हुइमालीतिनि
दन्त्यकथाया थें
यक्व सर्तत पालन यायू मालीतिनि
ध्व समाजया व्यवस्थायू
स: तयू मालितिनि

जुइ फु जि थः हे समाजलिसे
अलग्ग जुइ मालितिनि
थथे सीक सीक नं
छं न्यनी- छन्त छाय् जिं मतिनायाना च्वना ?

जि धाय्-
खय्फु जि छन्त
मचाबलय् निसेंहे
खं म्हस्यु जुइ
अयनं
छ प्रति जिगु भुकाव मरू
लगाव मरू

तर, जब जितः ल्याय्म्हया वैसं थियाहल
जिगु हिनु हिनुलिइ
न्ह्याना च्वंगु हिया वेग तच्चो जुल
जिगु अध्ययनसिल मिखां
छगू भुठ
छगू असत्यया
प्यखेरं जाः जक खन
त तः जाःगु पःखाः जक खन
सफू व सत्य
सर्गः व धर्तिया लापा खन

सुपाचं त्वपुया त:गु आकास जक खनं
निभाः मरूगु थ्व थासं
जित: बिश्वास याके मफुत
थन सूर्द्यो लुइ धुंकूगु दु
थन सूर्द्योवं जः व्हलाच्वंगु दु ।

जिं आकासय् थस्वया
अन सुपाचं भुनात:गु दु
अन सुपाँय्या आधिपत्य दु ।

जिं छचा:लि चा:हिला
अन निभाः त्वय् धुंकूगु चिं मदु
अन निभा:या छकू जः मदु
अन छुकेयां किचः मदु ।

अलय्
जिगु चेतनां जित: धित्त धिन
जिगु बिबेकं जित: सात्त साल
जिगु न्हाय्पनय् छंगु सः थ्वलं-
"चिकुया: छगू कुनय् ग्वारामारा चिना च्वंपिन्त
थनेया निम्ति- सूर्द्यो लुइकेमा:
थन निभाः त्वय्केमा:
इमित क्वा: ज: बियाः
इमि चिकु लंके मा:

अलय्तिनि इपिं जुरुजारु दनी
पंक्ति बद्ध जुयाः बुइँ वनी
उकें, दकले न्हापां
व सुपाँय्यात खुइ माःगु दु
फसं हुत्त याना छोय्माःगु दु।"

थ्व हे कारणं
जिं छन्त मतिना याना
छाय्कि,
छंगु लालपात्याथें च्वंगु म्हुतुसि
जितः सत्य खँ न्यंकः वःगु दु।
छंगु हिकु सिन्हःथें च्वंगु न्यताल
जितः सदां प्रेरणा बिया च्वंगु दु।
जिगु जीवनय् न्हूगु लं क्यों वःगु दु।
धात्थें,
जिं छन्त धया च्वना
त्यका लँय् इतः मितः कना च्वंम्ह जितः
थुखेपाखे ब्छया हःम्हहे छ खः।
ब्यूँगु लँय्
तर्च च्याका ब्यू वःम्ह हे छ खः।
सूर्यो लुइकेत - सुपाँय् खुइमाःगु
अमोघ मन्त्र स्यं वःम्हहे छ खः।

यदि, थ्व इलय्
लँ लुइके मफया: इत:मित: कना च्वंगु क्यलय्
छ ख्वदुक्क नाप मला:गुसा।
जि नं अपि थें जुल जुइ
गुम्ह थौं तल्ले नं दने मफु।

सत्य सत्य
जि थौं बन्त- थुलि मतिना याय् धुन
थुलि येके धुन
छ बिना धौ छिहे म्वाय् मफइगु जुइ धुन।
उकें, महेकुसें धाय् छन्त
थौं कन्हे
न्हिनय् नं- छंगुहे म्हगस खंकाच्वने धुन

चिप

क्वथा यचुपिचु धाः। न्हू न्हूगु सामान छाय्‌पिया तःगु। दराज। दराजया च्वसं निपाः किपा। छह्म मिसा ...... छम्ह मिजं। निम्ह तिपूया छपाः किपा। क्वथाय् सकतां न्हू। मेखे कुनय् लाक्क लडाईया छपाः किपा। छपुचलं मेगु पुचः धाय् (छगू देशं मेगु देसयात कब्जा यायां वइच्वंगु किपा।)

क्वथा न्हू। क्वथाय् च्वनाच्वम्ह भम्चा, रोसनि, न्हूम्ह। क्वथाय् च्वनाः रोसनि चाकःलि पांपां म्हिताच्वन। गुबले गन, गुबले गन मिखा ब्वाकाच्वन। इरुथिरु जुल। पुतुं च्वन। दराज छकः घ्वाराक्क चाय्‌कल। थःगु क्वसः छकः लुदंक स्वत। क्वव क्वसः बिइमदु धाःगु नियम ल्वापानयाः चात्तु वाना च्वन। क्वसः स्वइच्वंम्ह रोसनि उगुं थुगुं पुइकु पुइकुं दंग जुयाच्वन। रोसनिया मिखा मचाय्‌कहे छगू आलबमय् जू वन। नाइसे च्वंगु रोसनिया ल्हा हाकुसे च्वंगु आलबमया म्हय् तुयूगु छाप च्वंवल। तीजक पुइकल। पुइकेवं रोसनिया ख्वाः क्यानावल। पुलांगु खं रोसनिया नुगलय् कोय्‌पिया बिल।

"वइगु क्वसः। थ्व आलबमं ...... उफ ......। थ्व स्वता स्वता

मछि क्वसः छाय् ब्यूगु जुइ । छता जिइवंला गाहेगाःनि । तर ...वं । ब्यूगु क्वसः छगू आलबम । माहाद्यः पार्बति घय्पुया च्वंगु छपाः वहःया फ्रेम । मेगु हिसि भय्ब्यूम्ह कतांमरि । कतांमरि खनेवं रोसनिया नुगलय् हानं छकः क्वोय्पिया बिल । सिमां कुतुंवंम्ह माकः थें छकः भुग्लुं च्वन । फुक्क क्वसः स्वयाः व क्वसः स्वस्वं रोसनिया नुगः थुंमिकल । छकः क्रुकय् जुल । पक्क च्वन ।

खापा च्वारात्क चाय्काः सुं द्वाहांवःगु वाः चाय्वं रोसनि दराजया खापा तित । वाथाक्क । न्हिला सू अथें भय्बिनावल । लुखा पाखे पलाः न्ह्याकल । पक्क जुल । स्व स्वं अजूचाल । न्हिलां भय्ब्यूगु खवालय् छकलं सुपाचं भुंवल । लुखापिने थिङ्ग दनाच्वंम्ह रोसनिया किजाबत रोसनिया ख्वाः स्व स्वं अजूचाल । वइगु मिखां तिकिनने त्यंगु ख्वबिं किजाबतम्हं-सिगु म्हुतु चायका बिल ।

"दाइ वय्गु भचा लिबाइ तिनि हं । उकिं पीतया जा नइच्वंसां ज्यू हं" किजाबतया खँ न्यनाः रोसनि दिक्क चाल । छकः त्वलय् जुल । मन मनं खँ वाय्कल ।

"इहिपाः याना लुं भचा सुख दुःखया खँ ल्हाय् दुगु मखु । बहनी जुल । नय्साथं न्ह्यः वः । चच्छिं छन्ह्याः जुइक द्यन । सुथजुल वं थ्वं मद-य्क नापलाः वइच्वनी । गुम्हं जागीर नय्गु बिषय ज्वना वःसा, गुम्हं प्रमोशन यानाब्यू धकाः कच कच याः वईपि । छू छु । सुथ ज्वः-छिना वनाप-थ्वनाप खँ फफं फछचा । ज्याः यानां १५ मिनेत बांलाक खँ ल्हाय् नंगुमखु । हानं उखें थुखें कालबिल याना जुइगु । ब्याहा याय्

मखनां उईचाइ च्वनीपिं मिस्तनं मिस्तहे का । तर ... तर छुयाय् ? मिजंत नाप ह्वनेमा:गु मिस्तय् कर्म ...। हानं व स्व । १५ दँ १६दँ दुपिं मिस्त पय्नं बनीगु । छु स्वया: बनीगु । छुकिया आस । धिक्कार का थन्यापिं ।" रोसनिया वयाय् थ्व याय् मन्त । पुतुं च्वन । बिचालय् लाल कइच्वन ।

"लासा वहे मस्यानाप हिसाब याना च्वंगुला ? मस्यां मिसित नाप बच्छियानां ज्या याय्मते धा:सां ज्यूगु मखु । थ:गुहे जिद्दि । थम्हं धइथेंहे मा:पिं । उखुन्हु तिनि वं कलकत्ताय् च्वंम्ह रबि धाम्हस्यां न्वखंक धाय् धुंकल । वास्ताहे मदु । कलकत्ताय् हे प्यम्ह प्यम्ह मछि मनूतय्त स्याना वय् धुंकूम्हं हँ । बनाच्वंगु रेलय् द्वाहांवनां करकिगु तिसा, बन्दुक क्यनां लुतय्याय् त्यंवले दागादुगु जूगु हँ । हानं उबलय्हे प्यम्हं मनूतय्गु लुतय्यानां इमितहे स्याना: नेपा: द्वाहांव:म्ह । अन्यापिं ज्यानमारात नाप बच्छियानां छु ब्यापार यानाच्वंगु ? छू... .. छुका । छु भा: अन्यापिनि । नेपालय् .. ... स्व ? फुक्क बिदेशित । अज्जला इन्डियनत । ज्यामि, सिकमि, सुजिका, सुनार, इन्जिनियर, बुतपालिसवालात फुक्क फुक्कहे इन्डियनत जुइधुंकल । जिगु दे, जिगु थाय् धका: हालाच्वंपिं फुक्क भुग्लु भुग्लु च्वनेमाले धुंकल । देया रक्षकतय् सुयां वास्तामदु । वा: चा:सां मस्यू मखंपह: यानाच्वन । सहरय् च्वंपिं फुक्क सहरय् च्वनेमफया: गां गामय् वना: च्वंवने धुंकल । थ्व इन्डियन स्व, ४ दं च्वना नेपाली नागरिक धका: सहरय् दुने छें न्याना: च्वनीपिं जुइधुकल । इमि छु दोस? थन च्वंपिनि सुयां वास्ता मदुसा खुंत धावव दुनेलाय् धुकल । सोफापिं धावब

बिस्युंजुइ माले धुंकल। सुयां च्यूता दुगुमखु। क ... ... जिन ख:का। तलय् मांपिन्सं छु धालजुइ? किजाबत व:गु ख्या: जाल ला। ला:सा तले भाषण सुरू जुइधुंकल जुइ। ध्व भोमचा जुइगु नं ... ...।

रोसनिया पला: स्वानेपाखे ह्लात। माजुम्ह पुतु पुतु हालाच्वंगु स: रोसनिया ह्लाय्पनय् न्ह्य्बि जुया: दुहांवन। पला: छक: तक्कदित। इहां वनेला मवनेला जुल। अय्न मछा: मछा: तीजक पला: क्वथापाखे न्ह्यात। रोसनि खनेवं किजाबत वाथाक्क दनावल। रोसनि लुकुलुकु थाहांवन। भुतूपाखे न्ह्यानाच्वंह्म रोसनिया माजुम्हेसिगु बिचा: खना: कुनुकुनु तं पिहावय्कल। छुं छगू ज्या लिपालाके मज्यू। तुरून्त खं ल्हाय् धुंकी।

जाबो, जा छक: ताना नकेत थ:हे छक: वना नकुसांला ज्यू-गुनि ......। मासां म्वासां दुइमदु खँ पिकया ज्वीगु। ६० दँ ७० दँ दुम्ह बुरिसां छगूका। छू ... ... छू। माजु जुल धायवं बुंरि थीगुला? म्वाय्से धाय्के ब्यु। थुकी जित: छाय् च्यूता ... ... ?"

रोसनि क्वथाय् इरूथिरू जुयाच्वन। छक: छक: लँ पती, छक: न्ह्याना च्वंगु घडी मिखा जुनाच्वन। दिक्कचाया: खाताय् ग्वाराक्क ग्वारातुल। "आय्या ... ..." धइकथं वाथाक्क दन। थ:गु जँ त:लय् लानाच्वंगु आलबम लिकात। हानं ग्वारातुल। तीजक आल-बम पुइकल। वहे नांध्वग्गी ख्वा: व:म्ह। रोसनिं क्यार फुर यानां आलबमय् च्वंगु नां खुनाछ्वत। आलबमय् च्वंगु नां खाताक्वय् वात्तुवा:वन। रोसनियात कुचा कुचा दंगु भ्वतं हिस्याना हल। छक:

हीमीचाल । रोशनिया मिखा आलबमय् जूवन । छुं बिचाः याय् ये पक्कच्वन । त्वलय्‌जुल । धलिं ग्वः पुलुपुलु स्वत ।

"श्वइनाप जिं सम्बन्ध छासुके माःगु । जिं हानं हिबाय् चबाय् यायथें छाय् सःता च्वंगु ? मासां म्वासां खिचाखी छाय् अप्पां कय्‌का च्वंगु ? जिगु बिचाः नं छू छुका ... ... । हानं मसःतां छुयाय् ? वइगु चिप जि । हुत्त हुयाः नय् धुंकूगु चिपलप्ते जि । हुत्त हुया वांछोइतःगु धौ भ्यगः जि । जिगु हे मुर्खताला खःनि । जिहे निर्बुध्धि । जोबनया यांश्यां मस्यूम्ह जि । वं उखेंथुखें चाःहिके यंकेवं वनीम्ह गन्याम्ह जि । जालय् क्यंकीम्हेस्यांला मरी तयाः महेकीका ? तर अय् धाल धायवं जि जालय् क्यं वनीम्ह गज्याःम्ह ।

प्याखं स्वः वनेगु धकाः सःतल । जि वइगु छें वना । क्वथाय् दुहांवना । थय्क्क स्वया ... ... क ... ... क ... ... वला च्या धकाः दाय्का च्वंगु जुयाच्वन । ताङ्गः १२ ताः थात । वइगु व जिगु मिखा घडी जूवन । जिपिं निम्हं वाल्लजुल । वं जितः स्वयाः वास्यांन्हिल । जि दिक्कजुल । थौं आसां द्यात । मेचय् पुतुं फेतुना । वं च्या बिल । जिं त्वना । वं पुलुपुलु स्वइच्वंगु खनाः जितः मछालापुसे च्वन । व तीजक दन । जि लिक्क फेतुल । जिगु ल्हाः कस्सिक ज्वन । जितः उकुस मुकुस दन । वं जिगु ल्हागु कत्तिक ज्वंगु खनां जि अजूचाल । छखेला ग्यासेंवल । म्ह जिरिङ्ग वन । चति भुसुभुसु वल । खापा ध्याम्म तित । स्टोप म्वारर च्यानाच्वन । क ... ... क ... ... थ्व ... ... छु ? जि अजूचाल ।

जिगु ल्हा:तय् वइगु ल्हा: नाइसे च्वंक च्वंवल । जित: छ्खें न्हिलेमास्तेवल । जि स्या: ख्वा: याना । व वास्यां न्हिल । जिगु ख्वालं च:तिकन । आय्या ... उफ ... सय्ले त्व:ति । क... ...क... ... मखु आ:ला यहेमयल । उफ यहे मयल धयां । सय्... च:तिहे वय् धुंकल । बिस्तारं या:सा धका:। अथे तित्तुतियां जक जिइला । उफ यहे मयल । आ: ... आ: ... ... । घा:हे जूथें च्वं । आसे . आसे । जि वइत फंग: लाय्बे वायाक्क दनेत स्वया । तर जि असफल जुल । छु पह: ल्या: ...। कासो घा:हे जूथे च्वं । लाजं ह्याउँसे च्वन । वं जिगु खँय् छुं च्यूता: मत: । सायद जि हालेगुहे वइत न्ह्याइपुसे च्वनला मस्यु । जित: जक पुलुपुलु स्वइच्वन । जित: तस्सक स्यात । सहयाना सहयाय् थाकुल । वइगु इच्छा धयां ज्यूला ? उफ ... आ:ला यहे मय्ल । करपिनि गुलि-स्याय्धुंकल । जि ल्हा: भचा कसय्याना । चिरिक्क स: वयक चुरि तज्यात । वइगु ल्हातय् जित: न्ह्याकेत स्वइच्वंगु चुरा त्वलय् जुल । वइगु चुरा न्ह्याकेगु इच्छा पुमवन । जित छ्खें ग्यासे वल हानं व तंचा-इह्य ख:ला ? जित छुयाय् छुयाय् जुल । जिगु ल्हा:तं पुलुपुलु हि पिहां वइच्वन । ल्हा: मना व:थे च्वन । वं छक: जित: तुलुक्क स्वत । मानो वइगु मिखा प्या:चा: मिखा थें ... । व हानं जिगु ल्हा: काचाक्क ज्वन म...म . म... मय: सत्यमय: । बरू जिंहे न्ह्याय् । गबले स्वइत चुरा-न्ह्याके नंसा धका: । जिहे न्ह्याय् सय् ... । चुरा छ्प्पं जि लाकाकया । व वाल्ल च्वन । जित: नयथें स्वइच्वन । जित: मछाला पुसे च्वन । तीजक स्वइतर साला । कन मछिथें च्वन । थ:गु ल्हा:तय् न्ह्यानागु चुरा स्वइच्वना ।

वं जितः काचाक्क ज्वन । जि थारान्हुल । जितः ग्यासेवल । जितः उकुस मुकुस दन । वं कतिक ज्वन । फ्न फ्न कत्तिक ज्वन । उफ... जि...जि । क्वथाय् दुहां वइच्वंगु निभाः जिमित त्वःताः तापाक्क वने धुंकल । क्वथाय् चुरा टुक्रा छ्याल बिछ्याल जुयाच्वन । च्याना-च्वंगु स्टोप मचिक फुनां फ्वाक्क सित । वइगु इलय् बिलय्या देछां जि चिप जुल । जि फुत । त्वनेफक्व त्वनां वान्छोइ तःगु चुरोथ थुत्ता थें जि भुलुंदन । तर.. तर जिं व सतिक वनेगु स्वया । तर व... जि नाप तापापा वना । छेंयापिन्सं जितः यक्व खँ ल्हात । थुकलं बिल । जिगु मिखाय् न्हिया न्हिथं ख्वबि बासं च्वंवय्गु यात । तर... तर छन्हु वइत जि छेंय् नापलाःवना । व जि खनेवं मि जुल । अयुलाः फुगु सिसि च्यूता मतः थें फुत्त वान्छोइ हल । जि चात्तुवाः वन । वइत छकः त्वाल्यां स्वया छुं धायुगु साहस जिके मवल । वइगु ख्याः आसाकुभि पहलं छकः स्वया । जिगु मिखां मचायकहे ख्वबि सुललल बाः वल । जि व छेँनं लुकुलुकु पिहांवया ।

छेंय् न्हि न्हिथं ब्वांपिं मित्याःजुयाः जितः कइच्वन । जि वाथा-वाथा कनाच्वन । तर जि बिबस । जि मूर्ख । जि पवगिं । जि चिप । ऊफ... ... ... जि सकस्यां मयःगु सकतां सकतां जुल । जिगु मिसा बुद्धि जितः ध्वंलात । जिगु जोबनं जि नाप धुँकासा म्हितल । न्हिया न्हिथं वइच्वंगु समस्यां जितः मलः जुयाः कइच्वन । बुलुं जिगु समस्या छम्ह नसंपाखें क्वःजित । व नसं पापात्मा खः । करकिगु वइगु जिन्दगि लित छ्वइम्ह व अपराधि खः । धिबायालागि थःगु स्वार्थया बलिदान याइम्ह । तर ... ...तर जिगु लागि लय् ? ऊफ स्वइत छु धाय् ?

जिगु इहिपाः जुल । जिगु छेँय् वाछाइबाजं थ्वल जि भम्चा जुल। जिगु इहिपाःया भ्वय् जुल। अयसां जि ग्याः। तर ... ... तर वइत जि छाय् सःतेमाल ? जिहे निर्बुद्धि। जि मूर्ख। थ्व .थ्व खँ गय्यानां सी वय्कलं ? व धइब्यूसा ? धाय् धाइ ? रोसनि जिम्ह, छन्त बियाहःगु धाय् फइला ? गबले फइमखु ... ...। हानं जिमिगु किपा। जिगु पौ। हानं वं जित नापालानां लवः काय्गु खँ ल्हासा ? मखु ... ... मखु थ्व गबले जुइफइमखु। थथे धांवय् चवनाः न्या बच्छिकाय्गु स्वःसा ? स्वय्का ... ... उगु इलय् जि याय्गु स्यूका ... ... म्वाय्से। स्वय् गय्जुइ ?

रोसनि आलबम ऊवारर खुत। वाथाक्क दन। दराज घ्वाराक्क चाय्कल। माहाद्यःया किपा कइखतं काच्याकुचु यानाछ्वत। कतांमरि कइखतं कुचाकुचा जुइक चानाछ्वत। रोसनिया मनं मनं खँ वाय्कल।

"सायद जिमिगु जीबनया इतिहास धका लुमंकेबीत स्वता स्वतामछि क्वसः तःगुजुइ। थ्व खँ वय्कलं स्यूसा ? जि थ्व छेँय् ... ... ऊफ ... ..."।

रोसनि फुक्क धाराधुरु यात। कयालं फुत्त वान्छोत।

खापा धाराधारा याःगु सलं रोसनि थारान्हुल। चःति छकः हुल। घ्वाराक्क चाय्कल। अय्लाखं धे धे चूम्ह थः भातः खनाः रोसनि थारान्हुल। रोसनि थः भाःतया ख्वाः स्वस्वं बिचाः यात।

"थौ अय्लाः छाय् त्वनावःगु जुइ ? अय्लाःया बासतक्कं

मयःम्ह थौं। थौं ... ... ।" रोसनि थः भाःतया ख्वा स्वस्सं ग्यासें वयकल। तीजक ल्हाः ज्वनां खाताय् ग्वारातुइकल। मिखा ह्याउँसे।

"जिं ... ... जिं व मस्यायात मस्यासें त्वःतेमखु। व ज्यानमारा। व बगलीमारा। व खुँ। जिं ... ... जिं ... ... । ब्वबिस वःम्हथें वय्कलं बकय् सानाहल। ह्वायं ह्वायं ख्वल। जितः अजूचाल। अय्ला त्वनीपिं नं बिभिन्न प्रकारपिं दु। गुम्ह ख्वइपिं। गुम्हं म्हुतुलाइपि। छू ... छु।

जिगु मन भाराभारा मिन। मांपिन्सं ताइभनं ग्यात। रोसनि आः बालकं थुल। माःकीया जालय् क्यंम्ह थः भाःत खनाः अजूचाल। थौं जि भाःतया दांप्वः ज्वनां हानं बिस्यूवन। थ्व खुतय् ज्याहे छु धकाः। थुखें लुतय्यात। उखें लुतय्यात थुखेवल। धाइ मनूया जीवन हे संघर्षमय्। तर जितःनं लुतय् यातनि। वय्कः यात दांप्वः लुतय् यात। तर जिगु हेकाः हेकाः इज्जत लुतय् यात। अजीब मनूया जीबन।"

रोसनि ग्याग्यां तीजक लाकां त्वकल। माजुम्ह व किजाभत स्वारावक द्वाहांवल। रोसनि थाथावक दन। नुगः ढ्यः भारा भारा मिकाच्वन। ह्वायं ह्वायं ख्वइच्वंम्ह थः काय् खनाः मांम्ह पक्कच्वन।

भाजु परमान्दया कविता पुचः

छन्न लुमंका

थौंहे न्यानाः स्वयाविसँ

मू- ३।५०

-स्तुं म्ह- शिवसुन्दर राज वैद्य

खने मरू मरू

[जिमिसं खनेमदय्‌क लिसः सुलाच्वंगु न्ह्यसः न्ह्यब्वयागु दु। लिसः बियादिसँ-छिगु लिसः पाय्‌छि जू मजू सीकेत पत्रिका पुइकु पुइकुं क्रासँ गनं लिसः सुलाच्वंगुदइ- छितः तय्‌जु याय्‌त — सं.]

१ छम्ह च्वलेचा धाय्‌ँ दुगुथासं २० मीटर तापाक्क च्वं च्वंगु दु। वया गःपतय्‌ १० मिटर ताःहाकःगु खिपः चिना तःगु दु। धयादिसँ थः सिबय्‌ २० मि. तापाःगु व धाय्‌ँ गुकथं च्वलेचां आरामसाथ नल जुइ ?

२. ३, ५, ८ लिटर न्ह्यंगु स्वंगः थल ज्वनाः छम्ह मनू मचिकं न्याः वन। संजोगं व खुन्हु पसलय्‌ छगू हे दापू मदै च्वन। आः धयादिसँ पसलं व मनुखं गुकथं थःत माःगु छगू लिटर मचिकं ज्वनावल जुइ।

३ छम्ह बुराया प्यम्ह काय्‌पिं दु। छम्ह जेठाम्हेसित प्यमुरी, दातिम्हेसित स्वमुरी, साहिलाम्हेसित निमुरी, व कान्छाम्हेसित छमुरी जाकि बजारय्‌ मीके छोत। तःधिकःम्ह दाजुं गन गन छु छु भावं

मिल वहेथासय् उलिहे भावं मियाः नं बजारे लिहा वः बलय् प्येम्हेस्यां उलि उलिहे दां ज्वनां छेँ लिहावल । थ्व गुकथं संभव जुल ?

४ निम्ह मनुखं धुनिबेंसि सच्छिगः सच्छिगः अँया निगू बोरा कुबियाः येँय् मिइत बल । प्रत्येक बोराय् सच्छिगलं उपो मन्हच । लँय् सच्छिथाय् चेकपोष्ट दु । प्रत्येक थासय् बोरां छगः छगः अँ मबीकं छोयाहइमखु । आः धयादिसँ फुक्क चेकपोष्टय् छगः छगः अँ बियाःनं येँ थ्यंकाः वहे अँ नं गुकथं इमिसं लवः कालजुइ ?

५ गुलि खः उलि, उलिया उलि, उलिया बच्छि, बच्छिया बच्छि उकि १ तनकि सच्छि- धयादिसँ व गुलि ?

— इन्द्र माली

छन्तेल व इमिगु भाय्

१: १: नेपा: अधिराज्यया यँता (North) पाखे उप्पो जातित धाइ थें मंगोलियन नश्ल व थिमाहा जातित हे उप्पो धनेदु। धवलागिरि अंचलय् नं छगू जाति दु व जाति ख: छन्तेल। छन्तेल जातियात छँतेल व छन्त्याल नं धाय्गु या:। छन्तेल जाति नं मंगोलियन नश्ल व इमिगु भाय् नं एकाक्षर खल:या नेपाल–हिमाली कचा: दुने ला:व:।[१] थ्व जातिया मनूतय्सं थ: पुर्खात जीनखानीं व:गु धंगु खँयात स्वीकार या:। जीनखानी म्याग्दी जिल्लाय् ला:।

१: २: छन्तेलतय्गु त:धंगु बस्ति कुश्ने व गुर्जा गायागु नां काये बह: जू। थ्व निगू गां नं म्याग्दी जिल्लाय् तुं ला:। हानं ग्यास खर्क, चौराखानी, मलाङ, मल्का, पाखापानी, मलाभार, थार खानी गांत म्याग्दी जिल्लाय् छन्तेल जातियागु बसोवास याना

१. माली, इन्द्र : कीगु भाय् : कीगु खँग्व:-मां भाय् मूलुखा : १०९८ ल्या: ४६

वंच्वंगु दु। बाग्लुङ व गुल्मीयागु लागाया दथुइ नं छुं बस्ति च्वनाच्वंगु दु। मुस्ताङ जिल्लाय् मंगल खानी नं खनेदु। थ्व तोताः मेथाय् छन्तेलतय्गु बस्ति खनेमदु। उकिं छन्तेलतय्गु मू व आदि थाय् धवलागिरि अंचलयागु म्याग्दी जिल्ला हे खः।[२]

२: १: छन्तेल खँग्वःयागु व्यूत्पन्न 'खनेल' खँग्वः नं जूगु खनेदु। छन्तेल जाति खानी म्हुइत साप हे सः स्यूपिं खः। थथे म्हुइगु ज्याय् थ्व जातियात सुनानं त्याके फइमखु। गुंइ छथाय् प्वाः खनाः म्हुया दुहाँः वनकि न्यासः खुसः कु ति वनेगु थ्व जातया मनूतय् निम्ति छगू साधारण खँ खः। थुकथं म्हुयाः गुँया प्वाथय् दुने च्वंगु लुँ, नँ व मेमेगु धातु लिकया हयेगु हे थ्व जातियागु मू व्यवसाय खः। हानं गुँइ दुने म्हुयाः लः हयाः सिंचाइ यायेगु नं थुमिगु छगू बांलाःगु शिप खः। छन्तेलतय्गु बसोवास खानी दुथाय् जक खने दुगुलिं खानी नापं थुमिगु सम्बन्ध दुगु खनेदु।

२: २: छन्तेलयागु नां ह्लापा छु व आः अनुसन्धानया विषय तिनि। खानी म्हुइगु जाति जूगुलिं थ्व जातिया मनूतय्त आरोपिय परिवारया भाय् नवाइपिसं 'खनेल' धायेगु यात। लिपा खनेल >खँतेल>चँतेल>छँतेल>छन्तेल वा छन्त्याल जू बल। 'ख' आखः छत्थु 'छ' य् हिला वःगु मखु थथे हिला वनेत छुं ई काःगु खनेदु। नासिक्यूभूत (nasalired) रूपया स्वर वर्ण व

---

२. माली, इन्द्र : "छन्तेल एक परिचय" : आँखिझ्याल : भैरहवा : वर्ष १: अंक २: २०३०

अनुनासिक (nasal) व्यञ्जन बर्णया दत्थुइ साहचर्य बिना हे उत्पन्न जुइगु भारोपिय भाषाय् आपालं दसुत दु।

२: ३: छन्तेल < खनेल खँग्वःयागु अपभ्रंश धंगु च्वय्यागु दसु नं बांलाक बयना च्यूगु दु। हानं छन्तेल खँग्वःयागु मू खँग्वः थःगु खलःया खँग्वः मजुस्ये भारोपिय खलःयागु खँग्वः खः।

३: १: थ्व जातिया मनूतय्सं थःत छगू स्वतन्त्र जाति कथं ल्याः तय्गु पाखे उप्पो येकाच्वंगु दु। वास्तवय् थ्व छगू जाति खः मखु धका क्वछिना छ्वय् थाकु। हानं छन्तेलत पल्टनय् भर्ना जुइत थःगु जात छन्तेल मच्वस्ये पुनः च्वयेगु याना बयाच्वंगु दु। पुनः धका च्वय् वं तुं थ्व जातियात मगः जात धकाः धाय् नं थाकु। छाय्धासा नेवाःतयसं ह्लापां राणा इलय् पल्टनय् भर्ना जुइत थःत नेवाः जात मधासे नगरकोटी धकाः च्वकीगु याना बःगु खनेदु। थ्व ला पल्टनय् भर्ना जुइगु छगू चलाकी जक खः।

३: २: आवागत मिखां स्वय्बले गुरूङ भाषा नाप उप्पो सतिगु खने दु। नापं थकाली व मगः भाय् नाप नं साम्यता खने दु। थथेतुं तामाङ भाय्नाप नं खने दु। भाषा कथं स्वयेबले तामाङ व छन्तेलयागु सम्बन्ध क्वातु तर नृतत्वशास्त्र कथं पूर्वक अनुसन्धान मजूतले क्वःछिना छ्वय् थाकुइ। छन्तेल जाति मगः जातिया छगू कचा खः। थ्व जातियात भारोपिय भाषा भाषीतय्गु प्रभावं याना व थः जाति नाप लापाक च्वन, काला-बिला मयास्ये च्वये माःगुलिं लिपा थुमिगु भाषाय् भारोपिय भाय् नं

संक्रमण याना हल । गुकिं याना: छगू म्हूगु रूप काल थ्व हे रूप वर्तमान छन्तेल भाय् खः ।

४: १: छन्तेल जातियागु भाय्यागु ह्लापायागु रूप सार्वनामिक खः गुगु 'सिन्कारो' "सिन्को" आदि खँभाय् नं वयं । तर आः वया: थ्व भाय् असार्वनामिक रूप कया: हिला वयाच्वंगु खने दु । "ना घिरा मया लाम" थें ज्यागु खँभाय् यागु संयोजन थ्व खँयात अऋ प्रमाणित याना ब्यू । छन्तेलयात थथे हिला यंकिगु देन थकाली व गुरुङ भाय्यागु खने दु । आ: वया: मग: भाय्यागु भाषिका कथं थ्व भाय् लाना च्वंगु खने मदु

नेपाल भाषा	छन्तेल भाषा	मगर भाषा	थकाली भाषा	गुरुङ भाषा
मिखा	मी	मिक	मि	मी
ह्य	कान	चारीजाङ	आंग	कहो
खवबि	मिलिम	मिकडी	मिकी	मिग्ली
मि	मिइ	म्हें	मि	मिइ
खि	किली	बैंन	की	क्ली
ह्लाय्पं	ह्ला:	मेनकेप	नंअ	ह्लपे
खिचा	नक्यू	खिउ	नकु	नाकु
खँ	ताम	कुरा	कँ	ताम
लुखा	माराक	गालाम	म्राखा	म्रा
छ	घि	नाङ	ध्यहाङ	घि
ब	च	होसाइ	च	च

लँ	क्याम	लाम	ह्याम	क्यां
ख्वा:	सुम	ङ्र	सुङ	सुं
श्व	चु	इसे	चु	चु
ह्ला:	या	हुट	यां	यो
मदु	आरे	माले	आरे	आरे
चा	सा	फ्रा	स	स
सिमा	धुंग	वोट	धुं	धुं
न्हूगु	छार	नया	सम्प	छारा
प्वा:	फो	मितुक	फो	फ

४: २: आ: खँभाय्या संयोजन स्वये

ने. भा. :— राम हाकुस्ये चवं | सीता हाकुस्ये चवं

छं. भा. :— राम काल्चे मु | सीता काल्ची मु

म. भा. :— राम कालो ले | सीता काली ले

थ. भा. :— राम ल्माङ मु | सीता ल्याङस्या मु

गु. भा. :— राम ङग्या मु | सीता ङग्या मु

गुरुङ भाषाय् माजा: व बाजा: पाना चवंगु खने मदु। तर छन्तेल भाषाय् माजा: लय् 'ई' कार छ्यले जूगु खने दु। तर गुरुङ भाषाय् मा जा: व बा जा: लय् पाना चवंगु खने मदु। थकाली भाषाय् माजा:लय् 'स्या' प्रत्यय हना चवंगु खने दु।

४: ३: ने. भा. :— छन्त जिं मतिना याना | जिगु छें छ वने ला

छं. भा. :— ङा घिरा मया लाम | ङय् घिमङ घि ह्यामे

म. भा. :— ङ नाङके जाक लाङ | ङाकु ङौ इमाङ नुङदनीस

थ. भा. :— ङ ठ्याङरी मया लमु	ङ्य् घिहत्री ठ्याङ ह्याव
गु. भा. :— ङ किलाई मया लाम	ङ ठ्येरी कि ह्यामु
ने. भा. :- व हाली	व हाली मखु
छं. भा. :— च कराम	च आकरम
म. भा. :— होस ङाकले	होस माङ आकले
थ. भा :— च कइते मु	च कइ आतेमु
गु. भा. :— च कराइ दिम	च अकराइ दिम

५: १: खँय् भाय्यागु 'मा' प्रत्ययया लागि छन्तेल भाषाय् 'ङ' छ्यले मा:गु खने दु। हानं छन्तेल भाषाय् नकारात्मक कथं 'आ' प्रत्यय बया च्वंगु खने दु।

५: २: च्वय्यागु खँभाय् कथं छन्तेल भाय्यागु स्वापू गुरुङ भाय् व थकालि भाय्नाप उप्वो खने दु। अय्नं थ्व भाय्तय्गु थ्व भाविका मखु। गुरूङ भाषा व थकाली भाषायागु स्वापू क्वातु थें थ्व भाषातय्गु नाप छन्तेल भाषायागु स्वापू क्वातु जूगु खने दु। थ्व ला एकाक्षरी खल:या भाय्तय्गु दत्थुइ दइगु छगू चि ख:।

५: ३: छन्तेल व मग: भाषायागु समानता छता खँय् खने दु व ख: भारोपिय भाषातय्गु कचि प्रभाव। छन्तेल भाषायागु "धाराव" खँग्व:यागु व्यूत्पन्न माला वनेबले भारोपिय भाषायागु 'धारा' लुया वइ गुगु खँग्व: संस्कृत भाषां नेपाली भाषाय् व नेपाली भाषां छन्तेल भाषाय् दकले यूने व्यञ्जनागम जुया च्वंगु खने दु। अथेंतु छन्तेल भाषायागु 'ढोलवा' यागु मू रूप 'ढोग्नु' ख:।

हानं छ्न्तेल भाषायागु उडिम>उड्नु व लेखिम>लेख्नु पाखे व:गु खने दु। छ्न्तेल भाषायागु जोडिस्यो, मन्छी नं अथेंतु द्वाहां वया च्वंगु खने दु। छ्न्तेल भाषाय् थुकथं प्रभाव ला: व:गु थ्व हे मू कारण विभाषीतय्‌गु नाप उप्पो स्वापू दया: ख:। भारोपिय परिवारयागु थ्वैत लाना च्वंगु प्रभावयात विचा: यायेबलय् फिदँ लिपा थ्वँगु रूप, ध्वनि व अर्थतत्त्वय् भारोपिय खल: थें खने द: वँगु छु शका मदु। हानं छ्न्तेलतय्‌गु थ: गन्य प्रति मतिना ह्यो जूगु व विभाषा प्रति उप्पो धेचुला च्वंगुलिं थ्व भाय् न्हना मवंनि नं धाये मफु।

卐

—लक्ष्मीप्रसाद बाप्मि

छगू क्रान्ति

छगू क्रान्ति
जुयाच्वंगु दु।
हाकुगु तपुलि पुनाः
दसि मदुगु ख्याचो बीपिं
स्युंगु दबू कुनय् सुनाः
म्वचु बींपि — दे थुवाःत खनाः
इमिगु हाकुगु ख्वाःपाः उलाः
लिच्वः पिकायूत
थन- क्रान्ति जुयाच्वंगु दु।

—अशोकमान सुवाधर

भ्रान्ति

झररर हाःगु झरना तोताः
छररर हाःगु फोहरा माः जुयाः
गन दइ थन सान्ति
वला भ्रान्ति खः भ्रान्ति।

—एन. वि.

छपु मुक्तक

निभाः बीवं
आकासं
थःगु धुकू चायकी
– इल्ल नगूत खने दइ ।
थःगु चःति
आकासं
सोज याःगु खनाः
– पृथ्वी ही चाया वइ ।

—योगेसबहादुर श्रेष्ठ

न्ह्यलं चायेकी

स्याः नुगःया घाः
थमं बाङ्केक
सुनानं इनाकाः वइ मखुगु थुइकाः
न्ह्यलं चायेके माःगु दु–
मां भाय्‌या विकास
क्षीसंहे याये माःगु दु ।

ख्यालः –

—श्री कृष्ण 'अणु'

सिखार

धकि उलावंलिसे खने दइ नामं जकगु स्वथा। लिउने अंगलय् ध:तय् इल्ल किपा। दबूया खवकुनय् धँय्-कुंसि न्याकाः फाताफाता पुलाच्वंम्ह-जगतमान। जव कुनय् 'घुरंर घुरंर' न्ह्योसःया धूनय् चत्तावाना च्वंम्ह-भगतमान।

भगतमान– घुरंर ... घुरंर ... सुस् ... घुरंर सुस् ......

जगतमान– (फात्ताक्कपुलौ) आया बा... ...यो बायो! ... हानं न्यात ......। हानं न्यात धया? क क क ऽ ऽ आया ..।
थ्वइत थ्वइत थ्वइतला थ्वइत का कुसि! (पंतिचाय् गिलिगिलि यायां) यो बाः .. कुसि छम्ह स्याये न्हां?

भगत– (न्ह्योसुलय्) उऊँ ... स्याः स्याः पंचमाः पाप घुरंर घुरंर।

जगत– (अबुयात छकः पंतिचाय् छकः स्वयाःलि) कासा कुसि महाराज जिं छुं मसिउ .. छपिन्त स्यानाः पंचमाः पाप फये म्हाः बा। (ध्वनी न्हचो चचबुक न्याइ) आया हानं न्यातका

छु आः ... । न्यात धया ! का स्वः का पवं पवं हे गात। आया ... जिमाया कायसा जिं थ्वइत थ्वइत । ग्व मेशिन ग्व ? मांच्वसा मस्याये (लासा तःलं पचुका लिकाइ, लंचा थकाइ, बन्दुक थें ज्वनाः न्ह्याज्याइ) बा सु भेरे जुइ ? आइज त सामु !

भगत– अय् सुस्स् ... अहिंसा परमोधर्म ... राम राम राम .. ... घुर्रर सुस्स् घुर्रर सुस्स् ।

जगत– थन म्हछम्हं नीलदाम छं खालि राम राम मखु स्याना हे बियेगु (तुती छ्वाकी 'छ्वाय्क्क') (न्हासय् पति जुइ फू फू याना: ख्याइ न्हासं देखचिलि मखु) (न्हासय् छ्वाकी, मिखाय् लाइ) आपु ऽऽ पुत बा बा सित बा बा यो वा यो बायो ।

भगत– (बाकाःततं बुलुहुँ दनालि) शान्ति ! ... शान्ति !! ... शान्ति !!! छुकिया भ्रान्ति ?

जगत– भ्रान्ति मखु बा क्रान्ति ।

भगत– क्रान्ति ! जिगु छेँय् क्रान्ति!!! राम राम राम बुद्ध बूगु हिन्दू देशय् क्रान्ति ! व नं भगतमान छेँय् !!

जगत– आया न्यात धया छु थ्व धँय् लाकि कुसि सुल्लल्ल् ..

भगत– धुं न्याःगु मखु मालुं न्याःगु मखु । जाबा धँय् छम्ह कुसि छम्हसिनं न्याःबलय् थथे त्वाः थ्वक्क हाले माःगुला हं ! वनं कंकिया छेँय् दाःवि धँय्-कुसितसें न्यागुसां थथे हालेगु नं

ठीक धायेका। आः थःगु छेँय् यनं थःहे थना च्वनागु
क्वथाय् दाःपि धँय-कुसिं न्यातं थय् त्वाःथबक 'आया' आया
धकाः हालेत मछा मजूला धँगुका?!

जगत- न्याःगु मखंलाले जिम्त ! ग्वःक ग्वःकः । तुती न्यात सह-
याना, खम्पाय् न्यात, प्वाथय् न्यात, छाती न्यात अलय्
छु यायेलय् ?

भगत- छुं नं याय्‌गु मखु। सुम्क राम श्याम धका धायेगु धँय्
जूसां थःगु लँ लिना वनी, कुसि जूसां थःगु लँ लिना वनी।
अज्ज पति जूसाला तुइई ऽ ऽ म्ये न्यंका वनी म्ये।

जगत- खः म्ये न्यंका वनी छकःजक 'तुइई' हाः बलय् ला न्हाय्‌पंया
पिलि गुइथें च्वं। धसं न्याइबलय्‌ला मचाय्‌क हित्वनीगुका
कुसिं न्याइबलय्‌ला कात्तक न्याइगु धयां भचाहे मायायाइगु
मखु धयां। कासो (पतिंचाय् ज्वनाः) स्यातका थ्वइत ··· ।
यो बा थ्व कुसि छम्ह स्याये न्हैं धाले बा स्या धाले ?
कास्वः का बिसिहे वन ।

भगत- वनी छाय् मवनी पापीया ल्हातय् सु च्वनी न धँय् च्वनी,
न कुसि च्वनी !

जगत- आया आयाबा ··· ।

भगत- अज्ज आया आया धकाः हालाला छ (ल्हाः लंम्हुयाः)

जगत- न्यात मखंला ले जिम्त ।

भगत- न्यायेवं आम्थे 'आया आया' धका हालां जीला ? 'राम'
'श्याम' 'विष्णु' धकाः हाले मफुला छ !

'राम श्याम, विष्णु विष्णु' धका ह्वाःसा न्याःगुनं चाइ मखु
स्याःगु नं चाइ मखु ।

जगत– तसकंहे न्यातका दः भचा भचाजक न्याःबलय् ला वाबकुछिनाः सहयाना नि जि । हीसे हीसे च्वंक हे न्यात ।

भगत– न्याइ धया न्याइ धसें कुसि मन्याःसा सुनां न्याइ ! छन्त जक न्याःगु ला मखु नि । जितः नं छन्त स्वयाः पचवर अठवर न्याः । अयसां जि छु थें महाला कि हाला ?

जगत– अलय् ! बायात न्याइबलय् छु यायेगुलय् बा ?

भगत– छु यायेगु धयाला ? मिखा तिसियेगु राम श्याम श्याम राम धका हालेगु । कास्व जितः नं न्यात राम श्याम श्याम राम विष्णु विष्णु (ल्हाः सुर्वा दुनें थ्यंक दुत व्छया) अहो ! छंपि गुम्हपत्तिइ प्राणी थें प्रभु । अहऽ धँस महाराज ! धँय् पर्भु जि छुं मसिउ पर्भु । छःपि छःपिनिगु लँय् बिज्याहुने। कास्व अय् जाग्वारा सुलुलुलु लुलु (पतिचां सुयाः) वं लाकि मवं …

जगत– (वं धैथें छ्यँनंक्वाना चवनी)

भगत– अलय् …… (सुलुपुया) सु ऽ ऽ ऽ राम ऽ श्याम ऽ बिष्णु ऽ छंपि हानं गुम्हपत्तिइ प्राणी थें पर्भु । प्रतक्ष्य जुया बिज्याहुने । अहो कुसि महाराज ! छल्पोल नं छल्पोलयागु हे लँय् बिज्याहुने । कास्व कास्व कास्व (तिक तिक न्हुया) का का का वन मखुला पाकः ।

जगत– का हाकनं आ … राम श्याम श्याम राम बिष्णु बिष्णु तारेमाम् करुणामय जन्मांद्यः चाकुबाद्यः ।

भगत– श्याबास पुता श्याबास (लय्तायी) (लिउने सुचुका तःगु खनी) अय् छंगु ल्हाती छु पुता

भगत– छु नं मखु बा, छु नं मखु ।

भगत– गय् छु नं मखु धंगु (लाकी) । राम राम राम राम का आः छुयायेगु काः । जिगु छेँय् मिसिन ! ... गन ! ! हतियार ! ! ! ज्यान कायेगु पतिइ । जि थन म्हय् दाःपिं सि छम्ह धकाः मस्याना, ससि छम्ह धकाः मस्याना । थ्व बतमास ववथाय् दाःपि धँय्–कुसि स्यायेगु मिसिन ज्वना च्वंगु ! राम राम राम हे भगवान् तारेमाम् छुं छुं हे मसिउ पभुं । सा स्याना हत्थ्या मसिउ पभुं । जितः क्षमा याना बिज्याहुँ पभुं । जि काय्यात नं क्षमा याना बिज्याहुँ पभुं । का का का तये यंकि । गन कया हयागु । तये यंकि । छु आताहाँ च्वना च्वनागु । मताःला छं । न्हि जिं थ्वइत– स्याना बिइ ला कि छु !

जगत– कु···कु··· कुने ववथाय् च्वंम्हं बिउगु ··· ।

भगत– व लांन्ताचां बिउगुला ··· । सःति वइत सःति (गतांचा ज्वना हुतन्चानका छ्वइ) काका जिगु छेँय्या वया यत्थे ला । धँय् दुसा जिगु छेँय् दतका । कुसि दुसा जिगु छेँय् दतका । (लांन्ता लिउ लिउ तयाः जगत दुचाइ) छं ला खूब अति बुद्धि बिलनि बाउ लांन्तां । धँय् स्यायेगु कुसि स्यायेगु पति स्यायेगु ।

लांन्तां– (वास्या वास्या न्हिलाः) मखुऽ गन जिं अथे स्यायेगु सिइगु

अति बिइ धकाः कका । धँय्-कुसि मदइगु सकाः कका ।

भगत– धँय् दतं छन्त छु पन लय् ? धँय् दत धकाः छन्त बाः बरे मयाना । कुसि दत धका छन्त बाः बरे मयाना ।

लांन्तां– कक कक कक जि गब्लय् बाः बरे यात धयालय् कका । घसंन्याइ हि पाःजुइ । कुसि न्याइ ला पाःजुइ । पति न्याइ न्ह्यः पाःजुइ धका सका कका ।

भगत– बराः अति बिउ वइ । छिमि ब्वाया पासाःपि जि सिउला ! हि पाः जुइ ! ला पाः जुइ !! न्ह्यः पाः जुइ !!! हि पाः जूसा मभिगु पतिइ हि पाः जुइका । ला पाः जूसा प्याथःगु पतिइ ला पाः जुइका । न्ह्यः पाः जूसा संन्ह्यःगुपतिइ न्ह्यः पाःजुइका थुकि न छंगु छुं पाः जुल । न जिगु छुं पाः जुल ।

लांन्तां– पाः जुल कका । यक्को हे पाः जुल । आ न्यात चासुवल घाः जुल । आ न्यात चासुवल घाः जुल । उखें घाः जुल थुखें घाः जुल ज्या पाः जुल ।

भगत– स्व बाबु लांन्तां ताःहाक खँ मसिउ जि । थथे मिसिन मासिन ज्वनाः जिगु छेँय् बालं च्वनी मखुका छ । कि मिसिन त्वःति कि क्वया त्वति । जितः लिबाय् धुंकल । पशुपति वने त्यल जि । (सरासर वनी)

जगत– छु याये का लांन्तां दाइ छितः बाः नं थन तइ मखुत ।

लांन्तां– तत्तले च्वने मतलाकि वने । स्वस्वखकं थपाच्व धँय्-कुसि वायांवायां दाय्कानं सुम्क च्वनेगु ला ?

भगत– छ्यायेगु ले आः ?

लांन्तां- सिखार यायेगु का सिखार (पचुकां छ्वाकी)

जगत- ख: ख: नु जुक्की मारो । छम्ह छम्ह दत्तले मारो । उछु उछु थ्व थ्व थ्व दांगराम्ह न्हाच: न्याम्ह ह: खाइस् । अय् घनाकम्ह घनाकम्ह ।

लांन्तां- थ्व थ्व गन ?

जगत- उका उका काका सुलुलुलुलु अंगलय् अंगलय् का द्य:यालिउने सू वन ।

लांन्तां- तसवीर लिकालय् छक: ।

जगत- म्वाल द्य:या शरणय् वंम्हसित त्व:ता बिउ ।

लांन्तां मजिउ छम्हसितनं त्व:ते मजिउ । अंस दत्तले वंश दइ धयागु मसिउला छं ? मौकाय् पुसा हे न्ह्यंका छ्वयेमा: ।

जगत- द्य:या शरणय् वन मखंला व !

लांन्तां- छिन छिन कि न्याइपिं मछिन मछिन कि शरणय् व्याइपिं । थिम्त त्व:तेगु ला । बि लिका तस्वीर .... ।

जगत- कासा का जुजूगु जुइ । छ्वाकि मारो जुक्की जुक्की उखे उखे थुखे थुखे थ्व थ्व सिखार ।
(जगतं क्यक्यं वनी, लांन्तांचां छ्वाकु छ्वाकुं वनी ।)

जगत- (वसतं पुना वइ) अय् अय् अय् मत्य: मत्य: मत्य: राम श्याम राम श्याम ।

लांन्तां- परमधाम परमधाम (छ्वाकातुं च्वनी)

भगत— खँला न्यं आसे धया खँला न्यं आसे धया खँला न्यं (पचुका लाकेत सनी) (पचुकां छ्वाकातुं च्वनी— इतिमिति कंक ख्वालय् लाइ भ्वय् भ्वय् कनी भाराक्क ग्वतू वनी, पचुकां वासः ह्वलातुं च्वनी) ❁

(थ्व ख्यालः 'बाल बिनोद' कार्यक्रमस ह्यितेधुंकूगु खः)

खने मरू मरू—तयज्

१. च्वलेचा च्वंगुथासं घाँय् २० मि. तापा:सां कीताना त:गु थासं १० मि. जक तापा: ।

२. ३ लिटर न्ह्यंगु थलं ५ लि. न्ह्यंगु थलय् निक: अथवा ८ लि. न्ह्यंगुलिइ स्वक: जायकल धा:सा ३ लि. थलय् ल्यं दुगु सचिकं १ लिटर लुइ।

३. तसकं ~~[illegible]गु~~ थासय् वना: ११ फाया छतकाया भावं व [illegible]गु थासय् वना: फछिया छतकाया भावं मिल ।

४. न्येगू चेकपोष्ट पुलेधुंका इमिसं थ:के दुगु अँ छगू हे बोराय् प्वंकल ।

५. ३६ ।

तयज्या मेगु ल्याः

भाजु गिरिजाप्रसादया

पूधाः प्याखं

बारखा द्धें

सीके मा:गु खँ

Hale Obrervatony च्वंम्ह भाजु एस्ट्रोनमर चालं कोवालं हालहे सनिया Orbit य् छगू Object चा:हिला च्वंगु खंका हिल। थ्वया १०० माइल डाइमिटर दु। सूर्द्योयात न्ये दँय् छचा: चा:हिलीगु थ्व Object सूर्द्यो थासं ७९,०००,००,००० निसें १,७५,०००,००,०० माइल तापा: , थ्व Object सूर्द्यो थासं तापाइ बलय् अरूणया Orbit य् व सतिइबलय् सनिया Orbit लिक्क ला: व:। अंग्रेजी थुकेया नां Chison (बाम्ह मनू, बाम्ह सल) त:गु दु। Chison धयागु सनि व अरूणया दथुइ ला:म्ह द्योया नां ख:। तर वैज्ञानिकतसें थुकेया नां Object Kowal त:गु दु।- थ्वइत वैज्ञानिकतसें न्हूगु ग्रह धका: अनुमान या:गु दु।

४ नोभेम्वरय् लण्डनं छगू न्हूगु पत्रिका पिदन। गुकें मनूतय् दथ्वी हलचल पिब्वल। छाय्कि उके समाचार मदु, खालि जानकारी व मनोरञ्जनया कोलम जक दु।

मिलाया घटबढं ज्वारभाताय् नं घटबढ याइगु शक्ति दु। क्षीगु म्हया बनावटय् छगू मू तत्व ल: नं ख:। उकें मिलाया घटबढं मनूया

ल्वय्‌यागु दबाबय्‌ नं घटबढ जू । थ्व खँयात हालहे अमेरिकाया वैज्ञानिकतसें प्रमाणित याःगु दु । इमिगु धापूकथं पुन्हि खुनु मेबलय्‌ सिवाय्‌ ल्वय्‌या दबाब, मानसिक तनावय्‌ बृद्धि जू । इमिसं छगू प्रयोगय्‌ ८८ म्ह मुट्‌या ल्वय्‌ दुपिं मध्ये ६६ म्हे सित मेबलय्‌ सिबय्‌ पुन्हि खुनु ल्वय्‌ तच्वः जूगु खंकल ।

अमेरिकाया क्यालिफोर्निया विश्वविद्यालय्‌या अन्वेषकतय्‌ धापूकथं निकोटिनं (धुम्रपानय्‌ दइगु छगू तत्व) पुलांगु व न्हूगु मेमोरी (लुमन्ति) विपरीत प्रभाव लाकि ।

卐

थः बौ नाप

(राजकुमार कुंभज हिन्दी नवलेखनया छगू न्हूगु हस्ताक्षर खः। वयकःया कविताय् भारतीय ल्यायम्ह पुचःया मनस्थिति भावना व दृष्टिकोण लू)

जिम्मेदारीया कु लः ल्हाये मत्यःनि
आवंनिसें।
जि न्या लायेगु तोतेगुला
न- गोँलय् वयगुला
थःगु छयों।
कुसा
बलात्कार व हत्याया खबर
जि लिपा ब्वने। आः यात
लाप्चाया उन व थिपा (स्पर्स)
गुँपाखे ब्वयेगु ममदु जितः
दुर्घटना तयूगु अन्तहीन ख्याच्वलय्
म्हितेमानि जि। थःगु मतिना न्हयथनाय्

जिम्मेदारीया कु लः ल्हाये मत्यःनि
जितः चकलेतय् हे लिमलानि
लोमंका ग्वर गथे फ्वने जिं
भाकाम्काकां गूगु गंजिया मुआब्जा !
थ्व दक्वं माकःतय्गु इन्साफय्
म्यालका बैंसला दत
भ्राःगु लः व च्यानाख्वंगु न्ह्यसलय्
तःधं छुइत ।
नयागु तरवार संकेसिके न्ह्यो
थौंछि संकेब्यु हेकतंया तरवार
छुं भचा लिपा
थःगु जि-दगीया सच्छी दँ पू वंकेत्यंगु दु
जिमि बाज्यां
वं थायला त्वतके ब्यु
अले ल्वायेमाःसा ल्वाये युध्द
मासा जुया नं बिइ बुध्द ।
खः हथासं थुलिमछि भारी कुबिकं मत्ये
न्हि न्हि जिं खानाच्वने मायेक
ग्वाय् व दान्ही
अले- सहरया म्हमस्यूपिं साहुतय्सं नं
जिके न्यने मायेक कविताया उसायँ ।

(भायहथ्रूप- इन्द्र व बुद्ध)

-केशर मान शाक्य

पालापिलि

म्हिगः म्हीग सिकें थौं पल्पसाया ववथा गाकं यचु। स्वय् हे म्हुम्ह भौमचा दुहां वइगु ववथा थें। ववथा स्व स्वं पल्पसायात म्हैपु ताल। यचु लिसें कं यचुके मासे वल। हानं ध्याक्वय् च्वंगु तुफि कयाः सतरञ्जाया द्यःने द्यःने वँपुया यंकल। धू हे पिहां मवः। अयन्तं वंत लुमधं। लुखाया न्ह्योनेसं च्वंगु चारपाते लिकाल। पिने यंकाः था था यात। भत पञ्जलय् यखाल। हानं ववथाय् तुं दुहां वल। लुखाया ध्याकुनय् मुंका तःगु धू भ्वं छपातय् मुन। प्वः चित। फुत्त पिने वांन्छ्वत। चारपाते दुत हयाः न्हापाया थासय् लात। छकः चाकः छिमिखा ब्वल।.धू ब्वयाः दराजय् थाना च्वंगु खन। सुम्क च्वने मफुत।

छ्वाथ: छकू कया: च्वत्यंक हुया छ्वत । लिक्कसं च्वंगु न्हाय्कें नं ल्हुल । यचुसे च्वन । क्वथा यचुसे च्वं लिसें लय् लय् ताल । अथें हे लय् ताःम्ह पल्पसा, यचुगु खंसेलि गय् सुम्क च्वने फई । वलला वलला धैथें छकः छकः पति ऊया: पाखे ब्वां वनी । हानं दुपिइ । सुम्क च्वने फुगु ख हे मखु । नुगः खुल्दुल खुल्दुल । सकलें वंगु आः मखुत । पल्पसा नं वने धका बिचा: याःगु खः । ब्वाजुम्हेस्यां 'म्वाल छ्ये स्वैंपि सुं मदु' धाःगुलि वं नवाय् मछाल । याकःचा वैत तया काः वंपि ताउ जाये धुंकल । लिथ्यंगु मखुनि । सखे थ्यं हे मथ्यंनि जुई । गनं लिथ्यनी छ्ये । पल्पसायात ला आः हे लिथ्यंके माः थें जुइ धुंकल । ख्वा: स्वय् हथाय् चा: थें । गय् थें, गय् थें । हथाय् नं गय् मचाइ । खुदँ खुदँ मछि बाया: च्वने मासेंलि, सुया जक नुगः तय् फइ । अऊ बिहा याना: गुलिचां मदुनि बले निसें बाया च्वने माःम्ह पल्पसा !

तर थौं डाक्टर ब्वँ वंम्ह पल्पसाया भाःत . राजा लिथ्यनीगु । लय्ताः उंकि पल्पसा । चं चं धाः । न्हाय्कँया न्हचोने दं वन । वं थःत बांमला मताल । नुगलय् खँ लुइकल– "हानं वं बांमला धाइला ? गय् बांमला धाइ ?" पल्पसां थः थम्हं तुं त्याकल । बांमलाम्ह नं मखु पल्पसा । बांला: ! राजां तोता वं बले सिकें आ: यक्व बांला: पल्पसा । अऊ न्हापा सिकें यक्कों बुद्धि जाय् धुंकल । आखः सये धुंकल न्हापा सिकें । राजां तोता वं बले म्याट्रिक जक पास जूम्ह पल्पसा, आः वया बि. ए. पास याय् धुंकल । हानं व मेपिं मिस्त स्वया: छुके नं म्हो मजू । चलाक उत्तालं । ज्या सः उत्तालं । मसः धैगु छुं मदु । लँ सुइ सः सुइटर याये सः । अकें सकस्यां यः पल्पसायात ।

पल्पसा न्हायकँ न्ह्योने च्वंगु मेचय् पयात्त फेतुल । सँ पयेन । ककीचा काल । फ्वायँ फ्वायँ सँ छ्येन । अम्बः चिकं ल्हाती कयाः सँय् थात । हानं ककीचा कयाः सँ छ्येन । चत्त च्वंक सँ मिले यात । छुं त्वइसे च्वंम्ह पल्पसा । ल्यासेया ई । धात्थें सुं अप्सरा खःला थें । सायद राजां म्हसिइके तकं थाकुइ । कलाः खलाः धकाः क्वःछिइ तकं थाकुइ । खुदँ न्ह्यः तोता वनाम्ह खःला मखुला जुइ । पल्पसां थःगु समाः ज्या सिधयेके धुंकल । दन । टेबुलय् तया तःगु घडी मिखा ब्वल । प्यताः थाइन । चिठ्ठी न्ह्यथना तःगु लुमंकल– चार बजे एयरपोर्टय् लायण्डीङ्ग धाःगु । तर फय्खःया सः वं मताःनि । झ्यालय् वन । आकाश पाखे मिखा ब्वाकल । फय्खःया सः तायेके मफु । सायद वं मतालला मस्यु । बिचालय् दुवाला च्वंम्ह पल्पसां गब्लें छु मती तःसा गबलें छु मती तया च्वन । वँगु मन स्थीर जुइ मफु । वयेवं थय् याय् अय् याय् धँगु मती तल । मत्ती खँ लुया वया च्वंगु वं तुं मचाल । हानं खँत फय्लिचा थें फन फन चाहिकल–

'वयेवं छकःला गय् महायेके । याय्गु स्यूका । हानं यानां नं छ्याय् । नकतिनि वइम्ह, तँचाल धाःसा... ! गय् तँचाइ ? हानं उखुनु चिट्ठि च्वया हःगु नं स्वरे । भचा हे मछाः मजू । धाय् जिल धकाः अपाय्-च्वं धया हय्गुला ! अज्यागु चिट्ठि बाया ल्हाःती लाःसा !' खँ लुमं लुमं वं म्ह छकः क्वाकल । हानं लीपागु पौ लुंकल– 'धया हःगु नं स्वरे ! छु पः हं, धाःगु हया बी धकाः । अवलय् छुधाय् छुधाय् । धाय्गु नं छु ? मत्तीला लुगु खः, छता निता खँत । थज्यागु हया ब्यु, बांलाःगु बुत्ता दुगु धकाः । तर मत्ती दयाः नं छुं धया छ्वय् मफुत । केहेंचापिसंला धया

नं छ्वत थें घडी, क्यामेरा, छु छु । अव्छ्व केहेंचां चिट्ठि च्वय् त्यंबले न्यंगु नं ख: 'पीत का छु धायेमा: धका: । तर जि म्वाल धका: खँ अथें धले छ्वया बिया । धात्थेंला जि धाय्मा:म्ह व मखु । थम्हेस्यां त्यया हय् स: । बने त्यं बले जि नुगलय् स्याकी धका: जजिनया परसि जि हे मसीक न्याना हया बिल । गज्या:गु बांला: । मिजं जुया: नं मिसा वस: न्याय् स: । परसि न्ह्योने तया: न्हिला: 'य:लाकि मय:' धका: धा:बले जिला अथें हया: या:गु धका च्वनागु । लिपा तिनि बा:नं मसीक न्याना हयागु धका कन । गज्या:गु मतिना दु वया । अथेला जिं वैत मय्कागु धंगु मखु जि नं वंत उलि हे यय्का । सखे वं जि छुं च्वया मव्छयागुलिं तंचाल धका: च्वन जुइ। वया मत्ती खँ थाय् मका: जुइला? जुल ज्वी । छाय् च्वया महल धंथें । अय्नं छता निता वं जित: मज्वसें गथे वये छाइ । ज्वनाला अवश्य वइ । छु ज्वना वइ, स्वय्ला दइ हे तिनि । वयेवं सुटकेश जि हे साला हया: स्व नी स्वये । वं बिइ मखु धा:सा · · · लाका:सां हय् । हानं बा:या ल्हा:ती लात धा:सा ··· ! गय् याना हिं धाय् ? धाय् छिनी मखु । मखुसा न्ह्यागु:सां खँ पित हया बा:यात क्यातुल जुइ, जि ज्वना बो' धया:सां ल्हाती लाके । अले गय् स्वय् मखनी । छता छता दतले बाला स्वय् । केहेंचित घडी ह:गु द:सा छक्सां हाय्केत सुचुका तये······ ।' बिचा: याना च्वंम्ह पल्पसा छक: मुसुहुँ न्हिल; मस्यु वया मत्ती छु खँ लुल थें । वलला धका: कयालं क्वस्वल । मव: । लिबाय् धुंकल । द्य: खिउँ खिउँ नं धाय् धुंकल । चिकुलाया ई । छकलं हे द्य: खिउँसे च्वनीगु । वंत छ्याय् छ्याय् जुल । मव: लिसे धन्दा जुया वल । वंगु आ: मखुत । आ: तकं छाय् मवल लय् ? वैगु मत्ती अने तनेगु खँ हानं चाकलि पां पां म्हितल-

'सखे मवलला ··· ! गय् मवइ धाय् ? चिठ्ठिइ हे च्वया तःगु' धाः, मखु धैथें हानं वं दराजय् च्वंगु चिट्ठी लिकाल । सर··र··र ब्वना वन । खः थौयागु हे तिथि । छाय् मवल लय् । आः ईं तकं । हानं काः बंकि नं लिथ्यंगु मखुनि । वैगु मत्ती मभिगु खं छकलं थाय्काल –

'लंय् छुं जुलला ? जहाज जकं ··· । मखु मखु अथे जुइ हे मखु । छे, गज्यागु जक मत्ती वय् यः । वइ तिनि । थौं हे वइ । जिगु न्ह्योने वयाः पल्पसा धकाः सःत वइ तिनि, थःगु मन थःम्हेस्यां त्याकल । अयनं च्वं च्वं थे च्वने मछुत । फेतुसा फेतुइ मं मन्त । दंसा दने मं मन्त । थ्व याःसां मछि, व यासां मछि । वाथावाथा कन । कथु नं गय् गय् च्याप च्याप पेपुं थें च्वना वल । हः हः पना बल । न्ह्योनेसं च्वंगु रेडियोया द्योने तया तःगु राजाया किपा छकः तुक्क स्वल । वास्यां पल्पसायात स्वयाः न्हिला च्वन । किपा स्वया च्वंम्ह पल्पसा भचा तक त्वालां स्वःम्ह स्वलं तुं । छुं ख्वाल्ह्य् लुइका च्वंम्ह थें ! छगू तालं स्वया च्वंम्ह पल्पसा मोटरया सलं थारा न्हुल । लय् लय् ताल । म्हं छम्हं क्वाःगु चःति थाय्-काल । मिखाय् जाया वःगु ख्वबि हतपतं च्वत्यंक पर्सि हुल । मन मच्वन । अयनं न्हाय्कंया न्ह्योने वनाः छकः दन । समाः छपति हे मस्यंनि ! वं यःगु म्ह दक्को स्वया च्वने मफुत । मोटर दिकूगु सः बय् धुंकल । कयालं क्वय स्वय् तकं मय्ल बया । कुहां वनाः नापलाः वने हथाय्चाःम्ह दुरुरु कुहां वन । छपलाः धैथें व कुन्हय् थ्यन । कुन्हय् थ्यंगु वं मचाः । खापा चाय्कल । लुखां पिहां वन । तर पिहा बनेवं बया ख्वाः बिउँसे च्वना बल । भचा सुम्क अथें लुखाय् च्वना च्वन । वैत भन वने तकं मयल । छु जूगु थ्व धैथें बिचाःयात । अयनं मिखा छकः लंबं

च्वल। मोटरय् वया भाःत बःगु मखु जुया च्वन। लिक्कसं च्वंम्हेस्या माल हःगु खनी। व दिक्क चाल। हानं खापा लितिना थाहां तु ँ वल। म्हाइपुसे च्वना वल। मयः मयः तले थ्यन। छकःला ब ख्वखु मखु धाल। छुयाय् छुयाय् जुल। धर्म प्रति अन्धविश्वास याइम्ह पल्पसा सुम्क च्वने मफुत। ग्यःत तुमंका हल। छम्ह छम्ह ग्यः तय्के छु ँ मजुइमा धकाः पवन। कलः छ्वयेगु धकाः कलः पयात। फु ँगा तःलय् तया तःगु चानचुन धिवा अन्याना छखे तल। अय्नं मन सुम्क च्वंगु ख हे मखु। व याःसां मछिन, थ्व यासां मछिन। ग्यः खिउँसे च्वने धु ँकल। खिउँ लिसे नुगः वाथावाथा कन। थारा थारा न्हुल। पलाः छपला छिउ पंति वैत कथं तिउ थें थिर थिर मिना वल। वया ख्वाः चायक मचायक च्याना वःगु सिइदया वल। मचा सीम्ह मां थें चुलु चुलु वया म्ह। उखें थुखें। थुखें उखें।

हानं मोटरया सः वैगु न्हचाय्पनय् थ्वत। छें य् क्वय् दिकूगु सः वं ताल। स्वय्त वंम्ह पल्पसा छकः टक्क दित। खःला मखुला? न्हाचः थें जुइ धकाः व ग्यात। अय्नं नुगलं सुम्क च्वनेगु बिचा मयात। न्हापां क्यालं नी छक स्वय् माली धकाः क्याः पाखे पलाः न्हचाकल। मिखा क्वय् ब्वाकल। खः राजा वःगु। वया भाःत बःगु। पल्पसाया यःम्ह वःगु। पल्पसाया पलाः थातय् मलात। म्ह छम्हं करेन्ट ब्वां जुल। वंगु पलाः छकलं स्वाहाने पाखे ब्वात। पला छी मलानि व कुन्हे थ्येने धु ँकल। न्हाचःयागु बिचाः ल्वःमने धु ँकल। फसं छ्वयेका यंके धु ँकल। वंतला राजाया ख्वाः जक स्वय् ह्याय् जुया च्वंगु दु। खुदं लिपाया ख्वाः गय् च्वं? गुलि पात? ल्हन कि गँसि जुल? हाकुसे च्वनकि त्वइसे च्वना वल? हाकुसेला च्वनी हे मखु। अप्पो

याना: तापालय् वना वःपिं त्वइसे च्वना वःगु वं खं। उकें त्वइसे हे च्वना बल जुइ धैगु वं बिचाःयात । पल्पसा छेली जक । मालसामान केहेम्ह व बौम्हेस्यां लिकया च्वन । राजा दुहां मवःनि । पल्पसा माल लिकायेगु पहः थें याना: राजाया ख्वाः स्वय्‌गु तातुना लुखां पिहां वल। वं राजाया ख्वा: खन, ड्राइभरयात धिबा बिया च्वंगु । न्हापा सिकें ल्ह्वना वल राजा । ल्ह्वना जक वःगु मखु, अऊऊ डाक्टरी नं पास याना वःगु। मिखा हे लिमकासे पल्पसां भातम्हेसित स्वया च्वन । प्याः चाःम्ह मनुखं छ्यासलं लः त्वने थें । ड्राइभरयात धिबा बिइ सिधय्‌कल । प्यङ्‌ मिखा ल्वात । गबाय्‌त तकला इमिसं मिखा फुति तकंमयाः । स्वपिं स्वलं। मोटरया सलं निम्हेसिया मिखाया लाइन तोफित । मोटर यंकल। लुखाया छखे लिक च्वना च्वंम्ह तापालय् याम्ह मिसा नाप ख्वाः चू तायेवं पल्पसा कस्के जुल । गय् थ्व धैथें वं विचाःयात । राजां मिसाम्हे-सित अंग्रेजि भासं नु धका ब्वह्‌लय्‌ ध्वाना: दुत हल । स्वया च्वंम्ह पल्पसा गबाय्‌त तकला वाताहां । लिपा केहेभतम्हेस्यां 'नु पीत' धाः बले तिनि वं चाल । वैंत इकुथें च्वना वल । न्हकु सँ तिं तिं स्वाना वल। कः तकं राजां वैंत नमतू । कमसेकम छु याना च्वना धकाः सः छसःसां य् माःगु ख, उलि मच्छि लिपा नाप लाना । पल्पसां नुगः ब्वतुंकल। यः मयः वैगु पलाः केहेभतम्ह ल्यू ल्यू तले थाहां वन । वैंत तले बने तकं सै मवल । याग्ला प्याग्ला वन । मातनय् अबुम्हेस्या ब्वथाय् सकलें । हेम्ह न्यासिचाः पहलं ब्वथाय् दुहां वन । पल्पसायात दुहां बने माःसें ल। वयात अन च्वंपिनाप ख्वाः चू लाके मं मन्त । छकः हवाँय् थाय् ख्वये माःसे वल। व अन च्वने हे मफुत । लुकु लुकु थाहां वन।

Scanned with CamScanner

थःगु स्वथाय् श्यनं । त्वासाय् श्वसू बन । हिं हिं त्वन । मिखां मचायक धर · · · र · · · र बा: वल । फुङ्गा बाच्या बाच्या प्यात । गबलें ख्वय् धेंगु मसःम्ह पल्पसाया थौं ख्वय् गनं वल ? गनं उलिमछि ख्वबि वल ? पल्पसाया मिखाय् भविष्य प्याखं ल्हुवल ।

'जितः वं न्हापा थें आः गनं माया याइ? जि वया मयःम्ह जुइ । जिगु सलय् वं तं पिकाइ । तःधिम्ह सिकें चिधिम्ह अप्वः ययेकी । अक जिला यः त्यः जुयाः बिहा जूम्ह मखु । वया मां अबु पाखें याना बिउम्ह । मयः; बिहा याय् मत्यःनि धका भाजु हाला च्वन धकाः लमि धाःगु खं वया न्ह्यपुइ तिप्पा नकल । अय्सा मयः मयः धायक बिहा याना ब्यूगुला जितः ?

वं नुग थुं द्विकल । हानं मचायक ख्वबि बाः वल । ख्वबिया तिसें वया ख्वालय् न्हाचःयाम्ह मिसा वयू वल ।

'हिसिचा दुम्ह खः मिसाला । मिम्हं ल्वः । यः त्यंः जूम्ह जुइ । सायद ब्वं वले नं नापं हे ला । स्वदँ प्यदँ तक नापं हे च्वना वय् धुंकल ज्वी । न्ह्याथाय् वंसां व नाप हे जुइ आ:ला । जित बुढि ताय्किइ । व ल्यासे हे खनी । नकतिनि याम्ह । जितः माया यासां व मिसां छ्या छ्या याइ वंत । ···

बिचाः याना च्वंम्ह पल्पसां छ्चों बुलुहुं ल्हवना हल । स्वय् हे ग्यानापुसे च्वं वया ख्वाः । न्हाचः तले आपय्जि बांलाःगु खवाः । आःला भाःत सीम्ह मिसा थें वंगु सं छ्याल बिछ्याल । न्हाचः तले गुलि लय्ताया च्वंम्ह पल्पसा · · · । वंगु मिखा वहे किपाय् जू बन । बास्यां

न्हिला च्वंम्ह राजां जिला मेम्ह हय् धुन धैथें हिस्याना च्वंथें च्वन वैत कुन्हे ह्वार ह्वार न्हिला च्वंगु सलं वैत लाये लाये बुउ थें च्वन। ला जक लासा थ्व याय् ब याय् थें जुल। राजां खने न्ह्यः हे लास जुयाः च्वने माःसे वल। तर ब गये सी। वैत ग्याफर सकस्यां धाइ धैथें वं थुइकल।

'जि ग्याफर मखु। छम्ह मिसाया न्ह्योने संघर्ष याय् मफुम्ह। जि सघर्ष याय्। व नं मिसा खः, जि नं मिसा खः। जिं सघर्ष याय्। जिगु कर्म अथे हे च्वया तःगुसा छुयाय्।' बल बलं खवयेगु दिकल। '...वं जितः छुं जुयाः मधाःसा...। मखु जिला छुं मखुसां बि. ए. तक सां पास याना तयागु दु। छुं मखुसां जागीर नयेगु औकात दु। मखुसा गनं स्कूलय्सां माष्टर जुयाः थःगु प्वाः थःम्हेस्यां चू लाके फु।' हानं वं राजाया व्यक्तित्व प्रति छकः बिचाः वाल–

'मखु व अज्याम्ह मखु। न्हापाला वं धाःगु नं खः। 'छम्ह मिजं नं छम्ह हे मिसायात जक पासा दय्केमा जीवनय् धकाः। जिम्ह ला छ जु हे जुल।' खँ न्यना पल्पसां ख्याः थें निइथें धयागु लुमंकल।

'बांलापिं दतक्कि जितः ल्वःमंकेगु कुतः याना दी'

लिसलय् राजां न्ह्याय्ः तियाः धागु –

'हे लाती, जि अज्याम्ह ला'

थ्व फुक्क खँ पल्पसाया न्ह्योने न्हिवःसा जुल। वैत थय् याइ वैगु म्हगसय् तकं खंगु खइमखु। तर राजा ! पल्पसाया बिचाः...! बिचाः याना च्वंम्ह पल्पसा थारा न्हुइक स्वाराक्क धाय्क ल्हाःतय् प्वः छप्वः ज्वना राजा दुहां वल। पल्पसायात छकः नय्थें स्वल। पल्पसाया

ख्वा: खना: वं पल्पसा छाय् थय् जुल धैंगु बिचा: तकं याये मफुत। गय्याःगु लय्ताये माःम्ह पल्पसा। थुस्स ‥! ख्वःता वं बले थें। पल्पसां राजायात स्वहे मस्वसे खाता पाखे स्वया च्वन। न्ह्यावलें न्हिला ख्वा: ज्याना च्वनीम्ह पल्पसां थःत स्व तकं मस्वगु खना: तँ दुबिना च्वंगु धैंगु राजां चाल खुदँ खुदँ तक बाया च्वने मागुलि तँ वयंगु जुइ धैंगु राजां बिचा: यात। मजिल थ्वंत न्ह्याथे यानासां न्हिइके माल धैंगु बिचा: याना राजा खाता पाखे वन। स्व: स्व: लिसे ख्वा: बे बे कोय्का हल। थःत मानय् या: वल धैंगु पल्पसां चाल। दाये जिवव दाये धुंका माफि पवनेगु थें वं थुइकल। पल्पसां गय् याना: माफी बिइ। मिसा नुगः हे मखा। स्व स्व खंक न्ह्याच्याय् त्यःगु ब्व गय् कतःयात लः ल्हाय्गु? चिपं मथिसे गय् बी फइ। लही फवव लही धुंका कतःया न्हाःति स्याके बीथें। गय् नुगः तये फइ। छ्वंति फइ मखु। पल्पसां नं मवा:। फं गुलि हेके स: धैंथें ताल। थ तकं मस्व:। आ: ला मजिल धैंथें पल्पसाया न्ह्योने वना। राजां ल्हा: ज्वना: सालाकाल। पल्पसायात गय् याय् गय् याय् जुल। अय्नं नमवा:। तर राजां म्हुतुयात तालं ग्वया तये मफुत।–

'मखु ‥‥ छाय थपाय्च्वं? नतुइ तकं म मदु लाकि?'

'‥‥‥ लिसः सुन्य।

'‥‥ धात्थें थाकु खनी मिस्तय्त माने याय् धैंगु। का थुखेला स्व। यःलाकि मयः।' न्हिला: न्हिला: राजां धाल।

राजाया प्रत्येक न्हिलाय् पल्पसां इर्ष्या खना च्वन। छु स्यू राजां च्व दवव पल्पसाया। राजाला माया या: ब:म्ह। मतिना या: ब:म्ह। तर पल्पसा? वंला कुनुकुनु तँ पिकया च्वंगु दु। जि जक ज्यूसा

ध्यतालय् च्यारावक मिक वाये मा:से ब: वैत ।

निगू निगू न्ह्यसःया लिसः मब्यूगु खना: राजां पल्पसा अयें तँ थाया चवंम्ह मखु धैगु भा:पिल । छक: बिचा: यात । राजां थुइकल तँ चा:गुया रहस्य। अथें च्वनां मजिल राजा । वंला न्ह्यार्थे यानासां पल्पसायात न्हिइके मागु दु । छु बिचाः वया: ख: मस्यु राजां नवाना हल –

' धात्थें जिह्निम्ह ख: खनी छला । न ला बा · · ! कि मयःसा मय: धा, जि थन छगू सेकेन्डनं चवने मखु । छंगु न्ह्योनें तापाना वने । छाय् थ्व फंफत · · · · ।' राजाया खँ पूवने मलानि पल्पसाया म्हुतुं छ्वारावक खँ पिज्वल –

' फँफ्ट · · · । थज्यागु सिइकं सिइक नरकय् क्वब्वाय् मा:से ब: खनी छित: । ग्व: छिगु बचं ? ग्व व सत्य बाचा ? म्हुतु यचु नुग वँचु धैपि थज्यापि मखा । ज्ञासँ छि स्वया: । स्वैतं तालं ग्वयेगु अधिकार जिके मदु । सिइ हे धुंका वासः छुयाय्त । अधिकार हे मदुम्हेसिके बचं का: वयां छु बिइ फइ । जि छु बिइ फइ · · · ।' थुलिइ अप्व: पल्पसां नवाये मफुत ।

राजायात आ: छु धायगु धैथें जुल । मिस्त थ:गु अधिकार सुनानं लाका का: वइ धका: गुलि ग्या, व स्वैत बिइमासे मव: खनी धैगु वं थुल । आ:ला खवाय् छुइ माल धैथें खँ पिकाल–

' हे लाती ! गज्यागु बिचा: छंगु । छं स्वय् न्ह्याच: हयाम्ह मिसा जि · · · · । मखु पल्पसा वला जि केहें भा:पिना तयाम्ह · · ।'

' केहें · · · ।' मचायक पल्पसाया म्हुतु पंम्हुल ।

'खः। जि नापं ब्वंम्ह पासाया केहें। गज्याःगु माया याः जितः। नेपालं बःम्ह धकाः गज्यागु माने याना नकी वं। ज्वरय् नं उत्तालं याये सः। कोर्स सिधयाः ग्वःन्हु तकला इमिथाय् जि। वया दाजुं नेपाल धँगु तसकं बांलाः धाःगु खं न्यनाः जि नाप नेपाः चाहिले धकाः वःगु। अं ··· हानं छ नं दु धकाः धया बले गज्यागु लय्तागु ··।' राजा छक दित। हानं न्हिलाः नवात–

'छ ला धात्थें लाती खनी पल्पसा। कुन्हय् छ ग्व धकाः हाला च्वना, नु।' पल्पसायात थन।

राजाया खँ न्यनाः पल्पसां सन्तोषया सासः ल्हात। मिखाय् र्दक वःगु खबि हुया छ्वत। राजाया ख्वाः छकः तुक्कं स्वल। पलाःछीत स्वम्ह पल्पसां पलाः छी न्ह्यो छकः राजायात कस्सिक घय्पुल। राजां छुं हे थुइके मफुत। याः याः थे याका च्वन। बल्ल पल्पसां पलाः न्ह्याकल कुन्हय् पाखे।

-गंगालाल श्रेष्ठ

नुगःया छकुनं स्वब्याना वःगु सः

बांलाः बांलाःया पुचलय् नं बांलाःम्ह छ !
स्वकाय्‌चिगु स्वयाः नं माकुगु छंगु सः।
बिशाल थ्व क्यबय् ययेकागु स्वां छफ्वः छ !
भ्याःहे किचः मदु नुगलय् चिरफानाः क्यनाबी स्व !
जि छन्त ययेका च्वने निभालं ल्वहं मक्वःतल्ये ;
जि छन्त पुज्याना तये तःदहंया लः मसू तल्ये
बाया च्वने माले फु भतीचिया लागि, छं छुं धन्धा काये म्वाः;
लिहाँ वये नि याकनं जि आम्कन, छ ससित्ररां नं ग्यायेम्वाः।
छंगुजिगु नुगः मतियाना ख्यलय् सुलाकासा म्हितेत,
स्वीकारोक्तिया छंगु ल्हाः फ्वने जिगु ल्हाःया यःनेस।

लघु साहित्यया छगू नमूना

आलमत

न्हूगु ल्याः ज्वनाः पिदन।

-जि. वि. जोशी

धिसिक्क धैं

– अय्सा छि थौंतक अय्लाया स्वादहे मस्यूनिका मखुला ?

– खःनि अय्लागुलु जूसा धका सिइ ।

– अय्सा छि थौंतक अय्ला म्हुतुइहे तयामदीनि जुइका मखुला ?

– छकः निकःला तया ।

– अलय् गय् स्वाद मस्यूगुले ?

– वला अथेंजुयाका त्वने धुनेवं जिके होसहे मदैगु ।

मास्तर– का धाःसा रमेस ! 'अन्तर्राष्ट्रिय भाय् छु खः ?

रमेस– चाइनिज भाय्

दिनेस– (काचाक्क दना) मखु मखु सर, लाताभाय्

स्वदं निसें मुद्दा चलय् जुयाच्वन । पुलांम्ह हे साछियात न्यायाधिसं न्यन– छु गोदँ दत ?

साछि– नीन्यादँ (२५)

न्यायाधिस– (पलख बिचाःयाना) निदँ न्हचोःन छं बयान ब्यू बलय् नीन्यादँहे धागु ख्व गथे ?

साछि– अदालतय् छकः बियागु बयान गथे हिले फइ हजुर ।

थमंहे च्वयागु प्याखंया प्रदर्शन स्वया: आस्कर वाइल्ड लिहां वइच्वन उबलय् पासामेस्यां न्यन– प्याखं गय्च्वं ?

प्याखंला तसकंहे सफल जू– वं लिस:बिल– तर दर्शन फेलजुल ।

◆ ◆

कला (सहानुभूतिया इच्छायायां)– जिगु बिचारं वय्‌क: अफिसय् स्टेनो·लिसे छ्या:याना च्वन जुइ ।

स्वाति– थुके जि सहमत मदु । थ्व फुक्क ँछि जित: हीचाय्‌केत धया-च्वंगु ख: ।

◆ ◆

फिलमया छगू सीन तसकं दर्दनाक– हिरोनं हिरोइनया न्यतालय् ध्यारा च्यारा दा:गु ।

थुबले प्याखं स्वया च्वंम्ह छम्ह मचां हालाहल– मां छं थें व मिसांनं बैंत छाये मदाल ?

◆ ◆

छम्ह यात्री– ए रिक्सा कालिमाति तक वनेत गुलि कायेगु हँ

रिक्सावाल– स्वतका हजुर,

यात्री– सामानया छुट्टै हे धेबा काय्‌गुकि कायेगु मखु

रिक्सावाल– कायेमखु हजुर

यात्री– अय्‌सा छं सामान ज्वना: हुँ जि साइकलं वय् ।

◆ ◆

पाहांया म्हचोने बिमलं थः मचायात धाल– बाबु ! दाइयात बुनोट न्यंकिसा।" मचा मानेमजू । पाहांनं यवव कर यासेंलि मचा न्यंकल– एक्का, दुवा, तिरकी, चौका, पंजा, छक्का ... ...

ग्राहक– समोसा थौं छाय् चिग्वः ? म्हिगःला तग्वयक् दयकूगु ।

बेटर– मिखाया खेल खः हजुर ! समोसाला म्हिगःयागुहे खः प्लेट धाःसा तः धं खः थौं ।

जः त्रिचन्द्र क्याम्पसया दँ पौ

कुलां पाटन संयुक्त क्याम्पसया दँ पौ याकनं पिदने त्यंगु

थःगु च्वसु व हापं बियाः ग्वहालि यानादिसं ।

जिमिगु खँ

नेपाल- थी थी जाति व भाषाया संमिश्रण खः । अले थ्वहे थी थी जाति थुमि भाय्, संस्कृति कलां छाय्‌पाः थ्व नेपाः खः । थ्व हे नेपाः या धुकू खः । अले थ्व धुकू तसकं तः भि जू ।

थ्व हे खँयात थुइका नं देया थी थी भाय्‌प्रति सरकारया मिखा बांमलाः । अझ स्पस्त धाय्- थ्वहे थी थी भाय्‌या माध्ययमं हे थौं देया कला, संस्कृति म्वानाच्वंगु सत्ययात सरकारं लोमंका च्वन । उकें 'एक भाषा' या नारा बिया दक्व देया मेमेगु भाय्‌प्रति अन्याः यानाच्वन । 'एक भाषा' या माध्ययमं शिक्षा बियाः देया दक्व कर्णधार मस्तय् न्हचपुयात खलबलय् याना च्वन । मेगु देशं झिदं सिधय् कूगु ज्या झिलां क्वचाय्‌केत न्हचाःवनीपिं थ्व मस्तय् पलाःयात पयासुका च्वं च्वन । थुकें प्रस्त वयं देया मस्तेसें गुलिफत उलि याकनं शिक्षा काय्‌फय्‌मा धंगु खँय् सरकारया चितासु मदु ।

तर, तमाम जनताया थ्व खँय् चितासु दु । थःगु हे भासं याकनं सय्‌के सिइके दय्‌मा धंगु माग दु । उकें थी थी जाति तसें थः प्रति जुया च्वंगु अन्याःयात थुइका हया च्वंगु दु । लुमंके बहजू वंगु माघ १७ गते जानकी मन्दीरय् जूगु मैथली कवि कोकिल बिद्यापतिया स्मृति पर्व समारोह । उगु समारोहय् मैथली भाषा भासि विसं थः प्रति जुयाच्वंगु

अन्या:यात थुइका: थ:गु भाय्या विकास थमंहे याय्मा:गु खँ थुइकल। नापं शिक्षाया माध्ययम स्थानिय भाषांहे जुइमा:गु व रेडियो नेपालं नियमित रूपं मैथली कार्यक्रमनं प्रसारण जुइमा:गु खँय् जोड बिल।

थ्व तसकं लय्ताय्मा:गु खँ ख:। थुकथंहे मे मेगु उपेक्षित भाषा भासि पिसंनं थ: प्रति जुयाच्वंगु अन्या:प्रति याकनं हे वाचाय्के मा:गु आवश्यक जू व:। नापं संघर्षया लँय् न्ह्यज्या: वनेगु क्रमय् थी थी जुया: मवंसे फुक्क उपेक्षित छप्पँ जुया: वनेमा:गु यात लोमंके मज्यू। छाय्कि थ्व हे छपु लं ख: थिसं थ:गु अधिकारयात याकनं काय्गु। अन्यथा ता: ई बिइगु खँ सत्य ख:।

मैथली कवि कोकिल बिद्यापतियात दुनुगलं निसें जिमिसं श्रद्धाञ्जलि देछाना।

थ:गुहे अलग्ग विशेषता ज्वना:

पिदन

तिकभ्या:

(रजिष्टर्ड)

फागुण ७, २०३५

श्री ५ त्रिभुबन जयन्ति

व

राष्ट्रिय प्रजातन्त्र दिवसया

ल

स

ता

य्

सकल यात्रुवर्ग व नेपाःमि प्रति

हार्दिक शुभकामना

शाही नेपाल बायुसेवा निगम

कान्तिपथ, काठमाडौं

फोन १४५११

"TAYAJOO" The occasional Literary Magazine in NEPAL BHASHA

थाःकुथि चांमुन्द्रा प्रेस यटखा टोल। फोन १३६५२

Scanned with CamScanner